

Sygn. akt II PK 67/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 stycznia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Roman Kuczyński (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z powództwa I Liceum Ogólnokształcącego [...] przeciwko H. J.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 stycznia 2015 r.,
skargi kasacyjnej pozwanej od wyroku Sądu Okręgowego w W.
z dnia 7 listopada 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 7 listopada 2013 r. oddalił apelację
pозwanej H. J. od wyroku Sądu Rejonowego z dnia 26 lipca 2013 r., mocą którego
zasądzono od pozwanej na rzecz strony powodowej I Liceum Ogólnokształcącego
[...] kwotę 12.772,98 zł z ustawowymi odsetkami od 1.08.2012 r. do dnia zapłaty,

umorzono postępowanie co do kwoty 8.012,07 zł, oddalono dalej idące powództwo oraz wzajemnie zniesiono między stronami koszty procesu.

W sprawie tej ustalono, że pozwana H. J. zatrudniona jest jako nauczyciel u powoda - I Liceum Ogólnokształcącym [...] na podstawie mianowania. W związku ze zmianami organizacyjnymi spowodowanymi niżem demograficznym, w dniu 28 kwietnia 2011 r. pracodawca złożył pozwanej pisemne oświadczenie o rozwiązaniu umowy o pracę za trzymiesięcznym okresem wypowiedzenia, liczonym od 1 czerwca 2011 r. ze skutkiem na dzień 31 sierpnia 2011 r. Od powyższego wypowiedzenia pozwana odwołała się do Sądu Rejonowego, negując zasadność przyczyny oraz dobór pracownika do zwolnienia. Sąd pierwszej instancji wyrokiem z dnia 3 kwietnia 2012 r. oddalił powództwo stwierdzając, że przyczyna rozwiązania stosunku pracy była rzeczywista, a kryteria wyboru nauczyciela do zwolnienia - prawidłowe. Od tego wyroku pozwana wniosła apelację. Jednocześnie złożyła wniosek o przejście w stan nieczynny na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2014 r., poz. 191 ze zm., dalej Karta Nauczyciela). Pozwana przebywała w stanie nieczynnym w okresie od 1 września 2011 r. do 29 lutego 2012 r., otrzymując w tym czasie wynagrodzenie zgodnie z art. 20 ust. 6 Karty Nauczyciela. Z dniem 1 marca 2012 r. H. J. przeszła na emeryturę. Na podstawie art. 87 ust. 2 Karty Nauczyciela pozwana, na swój wniosek, otrzymała odprawę emerytalną w wysokości trzymiesięcznego wynagrodzenia, a także ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy stosownie do art. 66 ust. 2 Karty Nauczyciela. Łącznie pracodawca wypłacił jej kwotę 20.140,89 zł, na którą składały się: 11.938,20 zł z tytułem wynagrodzenia za przebywanie w stanie nieczynnym w okresie od 1 września 2011 r. do dnia 29 lutego 2012 r.; 834,69 zł z tytułu ekwiwalentu za niewykorzystany urlop oraz 7.368 zł z tytułu odprawy emerytalnej. Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 5 lipca 2012 r. zmienił zaskarżony wyrok Sądu Rejonowego w ten sposób, że przywrócił pozwaną do pracy w powodowej szkole na poprzednie warunki. Sąd uznał, że niewłaściwie dokonano doboru pracownika do zwolnienia, powołując się na uprawnienia emerytalne pozwanej oraz jej sytuację materialną, co w konsekwencji spowodowało, iż wypowiedzenie pozwanej umowy o pracę nastąpiło z naruszeniem art. 20 ust. 1 pkt. 2 Karty Nauczyciela. Na podstawie tego wyroku H.

J. została przywrócona do pracy u strony powodowej. Pismem z dnia 23 lipca 2012 r. pracodawca wezwał pozwaną do zwrotu nienależnie wypłaconych kwot. Pozwana po zasięgnięciu opinii w Państwowej Inspekcji Pracy oraz w ZNP, pismem z 27 lipca 2012 r. odmówiła zwrotu pobranych świadczeń.

Sąd drugiej instancji podzielił argumentację prawną zawartą w zaskarżonym wyroku, zgodnie z którą podstawę roszczenia strony powodowej stanowi przepis art. 410 § 2 k.c. w związku z art. 300 k. p. Istota niniejszego sporu sprowadza się do pytania, czy pozwana odwołując się od wypowiedzenia umowy o pracę mogła jednocześnie złożyć wniosek o przejście w stan nieczynny oraz czy po reaktywacji stosunku pracy na podstawie wyroku sądowego świadczenia wypłacone pozwanej za czas pozostawania w stanie nieczynnym w postaci wynagrodzenia i ekwiwalentu za niewykorzystany urlop oraz odprawy emerytalnej są świadczeniami nienależnymi i podlegają zwrotowi. W razie wypowiedzenia dokonanego w oparciu o art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela nauczyciel może dochodzić przywrócenia do pracy. Okoliczności uzasadniające uwzględnienie tego roszczenia muszą być związane z rozwiązaniem stosunku. Natomiast zgodnie z prawem przeniesienie w stan nieczynny (na wniosek nauczyciela) powoduje bezskuteczność wypowiedzenia. W tej sytuacji nauczyciel może także dochodzić przywrócenia do pracy, ale w oparciu o inną podstawę prawną i z powołaniem się na okoliczności związane z przeniesieniem w stan nieczynny i wygaśnięciem stosunku pracy. W takiej sytuacji nauczyciel składający wniosek o przeniesienie w stan nieczynny dokonuje wyboru swego statusu w ewentualnym procesie o przywrócenie do pracy. W rezultacie rezygnuje z możliwości kwestionowania dokonanego wypowiedzenia, które staje się z mocy prawa bezskuteczne. Złożenie wniosku o przejście w stan nieczynny powoduje rezygnację z dochodzenia roszczenia o przywrócenie do pracy lub uznania wypowiedzenia za bezskuteczne. Pozwana powinna była albo odwołać się od wypowiedzenia umowy o pracę i uznać go za bezskuteczne, wnosząc jednocześnie o przywrócenie do pracy, albo też złożyć wniosek o przeniesienie w stan nieczynny (co z mocy przepisu implikuje bezskuteczność wypowiedzenia) i żądać przywrócenia do pracy dopiero po wygaśnięciu stosunku pracy na skutek upływu sześciomiesięcznego terminu pozostawania w stanie nieczynnym.

Przywrócenie prawomocnym wyrokiem sądowym pozwanej H. J. do pracy w I Liceum Ogólnokształcącym [...] spowodowało, że odpadła podstawa do przejścia w stan nieczynny oraz otrzymywania wynagrodzenia za ten okres i ekwiwalentu za niewykorzystany urlop. Zaistniała bowiem sytuacja analogiczna do tej, w której nauczyciel odwołuje się od wypowiedzenia umowy o pracę i pobiera odprawę w wysokości 6-miesięcznego wynagrodzenia, określoną w art. 20 ust. 2 Karty Nauczyciela. Konieczność zwrotu odprawy w przypadku reaktywowania stosunku pracy jest podobna do zwrotu wynagrodzenia i innych roszczeń pobieranych przez nauczyciela w czasie pozostawania w stanie nieczynnym (w tym również ekwiwalentu za niewykorzystany urlop). Odpadła bowiem podstawa przejścia w stan nieczynny, a świadczenia pobrane w tym okresie stały się mocy z art. 410 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. świadczeniami nienależnymi. W niniejszej sprawie nie zostały też spełnione przesłanki wyłączające możliwość domagania się zwrotu spełnionego świadczenia. Skoro przeniesienie w stan nieczynny zależy tylko i wyłącznie od woli nauczyciela i następuje na jego wniosek, to nauczyciel nie może skutecznie powoływać się na brak świadomości co do skutków złożenia oświadczenia woli. W konsekwencji tego trzeba przyjąć, iż pozwana H. J. powinna była liczyć się z obowiązkiem zwrotu świadczenia. Nie zachodziła również konieczność powoływania świadka na okoliczność zużycia przez pozwaną nienależnie pobranych świadczeń pieniężnych, bowiem fakty te zostały ustalone na podstawie przedłożonej dokumentacji, a nadto zużycie uzyskanych środków miałyby jedynie znaczenie, gdyby pozwana wyzbyła się tych środków bez liczenia się z koniecznością ich zwrotu. Tymczasem musiała ona liczyć się z obowiązkiem zwrotu świadczeń, wnosząc pozew o przywrócenie do pracy.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną pozwanej. Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego: 1/ art. 20 ust. 2 i 6 Karty Nauczyciela, przez błędną ich wykładnię i zrównanie charakteru świadczeń przewidzianych w powoływanych przepisach, czyli odprawy oraz wynagrodzenia za stan nieczynny w sytuacji przywrócenia do pracy nauczyciela oraz żądania przez pracodawcę zwrotu wypłaconych świadczeń jako nienależnych, podczas gdy są świadczenia o zupełnie innym charakterze; w szczególności prawo do odprawy powstaje po rozwiązaniu stosunku pracy, natomiast wynagrodzenie za stan

nieczynny wypłacane jest w trakcie trwania stosunku pracy i stanowi - w przeciwieństwie do odprawy - ekwiwalent za pozostawanie w stanie gotowości niezwłocznego podjęcia pracy po zaistnieniu przesłanek, o których mowa w art. 20 ust. 7 Karty Nauczyciela; 2/ art. 410 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 91c Karty Nauczyciela, przez ich błędną wykładnię polegającą na niesłusznym przyjęciu, że wynagrodzenie nauczyciela pozostającego w stanie nieczynnym, a następnie przywróconemu do pracy, stanowi świadczenie nienależne, z powodu odpadnięcia podstawy świadczenia, podczas gdy wyrok przywracający do pracy nie przekreśla faktu istnienia stosunku pracy, aż do jego wygaśnięcia z chwilą zakończenia stanu nieczynnego, lecz jedynie niweczy skutek w postaci wygaśnięcia stosunku pracy; alternatywnie 3/ art. 409 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 91c Karty Nauczyciela, przez ich niezastosowanie i niesłuszne uznanie przez Sąd Okręgowy za Sądem pierwszej instancji, że tylko przez sam fakt kwestionowania wypowiedzenia przed sądem pracy pozwana powinna liczyć się z obowiązkiem zwrotu wszelkich świadczeń, a przez co nie zostało zbadane, czy pozwana zużyła korzyści w ten sposób, że nie była już wzbogacona, co skutkowało niezastosowaniem treści powołanego przepisu; 4/ art. 411 pkt 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. w związku z art. 91c Karty Nauczyciela, przez ich niezastosowanie i uznanie za słuszne w świetle zasad współżycia społecznego żądanie przez stronę powodową zwrotu wypłaconego świadczenia w postaci wynagrodzenia za stan nieczynny oraz ekwiwalentu za niewykorzystany urlop w sytuacji, gdy to wadliwe działania pracodawcy doprowadziły do stanu nieczynnego pozwanej i to powódka w niniejszej sprawie swoim działaniem sprawiła, że pozwana została pozbawiona możliwości dalszej pracy, a w konsekwencji wynagrodzenia. Ponadto skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów postępowania - art. 217 §1 k.p.c. i art. 227 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c., przez niesłuszne uznanie przez Sąd Okręgowy, iż Sąd pierwszej instancji w sposób prawidłowy przeprowadził postępowanie dowodowe i słusznie oddalił wniosek dowodowy pozwanej z zeznań świadka A. J., podczas gdy pozwana za pomocą tego wniosku dowodowego zmierzała do wykazania zasadności swojego alternatywnego zarzutu skierowanego przeciwko roszczeniu strony powodowej, a okoliczności, na które wskazany wniosek dowodowy został powołany, miały istotne znaczenie dla

rozstrzygnięcia sprawy, nadto przez sporządzenia uzasadnienia w tym zakresie, które nie spełnia wymagań określonych w przepisie art. 328 § 2 k.p.c., a przez to uniemożliwia merytoryczne ustosunkowanie się do stanowiska Sądu Okręgowego i jego kontrolę. Skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę wyroku Sądu Rejonowego z dnia 26 lipca 2013 r. w punkcie II i IV i oddalenie powództwa w zaskarżanym zakresie oraz zasądzenie od strony powodowej na rzecz pozwanej kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych; ewentualnie wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na uwzględnienie, albowiem słuszny jest zarzut naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku.

Sądy obydwu instancji prawidłowo ustaliły istotne dla rozstrzygnięcia sporu okoliczności faktyczne, a więc to, że w związku z reorganizacją szkoły powodującą zmniejszenie liczby oddziałów lub zmianę planu nauczania powód – I Liceum Ogólnokształcące [...] wypowiedział pozwaną H. J. stosunek pracy z mianowania, od którego to wypowiedzenia pozwana złożyła odwołanie, a następnie wystąpiła z wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny, po czym prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 5 lipca 2012 r. została przywrócona do pracy u strony powodowej, nastąpiło to zaś po wygaśnięciu łączącego strony stosunku pracy na skutek upływu sześciomiesięcznego okresu pobytu nauczyciela w stanie nieczynnym. Sądy orzekające w sprawie dokonały natomiast niewłaściwej subsumcji przepisów prawa materialnego do tak ustalonego stanu faktycznego, uznając za uzasadnione roszczenie powoda o zwrot wypłaconego pozwaną wynagrodzenia przysługującego w stanie spoczynku oraz ekwiwalentu za urlop wypoczynkowy niewykorzystany do momentu ustania stosunku pracy.

Analizę trafności zapadłego rozstrzygnięcia rozpocząć wypada od przytoczenia treści art. 405 k.c., zgodnie z którym ten, kto bez podstawy prawnej

uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Z mocy art. 410 § 1 k.c. przepis ten stosuje się w szczególności do świadczenia nienależnego. Kodeks cywilny ujmuje zatem nienależne świadczenie jako jeden z przypadków bezpodstawnego wzbogacenia. W świetle 410 § 1 k.c., ogólne przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia muszą być spełnione także wobec nienależnego świadczenia. Dotyczy to w szczególności wzbogacenia i zubożenia (ich majątkowego charakteru). Wymagany jest także związek między nimi oraz brak prawnej podstawy wzbogacenia, z tym że ta ostatnia przesłanka przybiera odmienny, swoisty kształt w wypadku nienależnego świadczenia. Art. 410 § 2 k.c. statuuje kilka postaci świadczenia nienależnego, jako świadczenia spełnionego mimo: 1/ braku po stronie spełniającego świadczenie zobowiązania w ogóle albo zobowiązania wobec osoby, na rzecz której świadczył; 2/ odpadnięcia prawnej podstawy świadczenia; 3/ nieosiągnięcia celu świadczenia; 4/ nieważności (nieulegającej konwalidacji na skutek wykonania) czynności prawnej zobowiązującej do świadczenia. Art. 412 k.c. wyodrębnia dodatkową postać świadczenia nienależnego, jaką jest świadczenie świadomie spełnione w zamian za dokonanie czynu zabronionego przez ustawę lub w celu niegodziwym. W konsekwencji świadczenie nienależne w swych różnych postaciach charakteryzuje się większym bogactwem przesłanek i okoliczności wymagających dowodu, niż bezpodstawne wzbogacenie w ogólnej postaci.

W przedmiotowej sprawie należało rozważyć możliwość zakwalifikowania wypłaconego pozwanej wynagrodzenia za okres przebywania w stanie nieczynnym oraz ekwiwalentu za niewykorzystany urlop wypoczynkowy jako świadczeń spełnionych bez podstawy prawnej albo po jej odpadnięciu.

Hipoteza nienależnego świadczenia dającego roszczenie oparte na *condictio indebiti* wymaga spełnienia dwóch przesłanek: nieistnienia zobowiązania oraz błędnego przekonania dłużnika o istnieniu podstawy świadczenia. Brak zobowiązania świadczącego obejmuje zaś wszystkie przypadki nieistnienia zobowiązania, z wyjątkiem jego nieważności (gdyż tę sytuację ujęto w art. 410 § 2 k.c. ostatnie zdanie jako odrębną postać nienależnego świadczenia), niezależnie od tego, czy zobowiązania w ogóle nie było, czy też wygasło albo nie doszło do skutku

z uwagi na dyssens. O ile w przypadku nieistnienia zobowiązania świadczenie jest nienależne już w momencie jego spełnienia, o tyle w przypadku *condictio causa finita* w chwili spełnienia świadczenia jego podstawa prawna istniała, natomiast odpadła po spełnieniu. Chodzi przy tym o prawną podstawę konkretnego świadczenia w ramach wykonania zobowiązania tworzącego prawny tytuł dla tego właśnie działania świadczeniowego. Następcze odpadnięcie prawnej podstawy świadczenia dotyczy z reguły wadliwości samego zobowiązania lub jego *causae*: uchylenie się od skutków prawnych oświadczenia woli, odstąpienie od umowy, rozwiązanie umowy przez sąd, rozwiązanie umowy z woli stron (ze skutkiem *ex tunc*), niemożliwość spełnienia świadczenia wzajemnego itp.

Zakwalifikowanie wypłaconych przez powoda na rzecz pozwanej kwot pieniężnych jako którejs z wymienionych wyżej postaci świadczeń nienależnych czyni aktualnymi rozważania na temat spełnienia pozytywnych i negatywnych przesłanek żądania zwrotu pobranych sum. Natomiast uznanie spornych świadczeń za należne oznacza bezprzedmiotowość tego rodzaju dalszych dywagacji.

Odpowiedzi na pytanie o istnienie prawnej podstawy spełnienia przez pracodawcę tychże świadczeń trzeba upatrywać w regulacji art. 20 Karty Nauczyciela.

W przypadku częściowej likwidacji szkoły albo w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnienie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć, przepis art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela ustanawia dla dyrektora szkoły trzy sposoby ukształtowania statusu nauczyciela: 1/ rozwiązanie - po uprzednim zawiadomieniu o tym zamiarze reprezentującej nauczyciela zakładowej organizacji związkowej - stosunku pracy w trybie trzymiesięcznego wypowiedzenia (z możliwością skrócenia tego okresu do jednego miesiąca), ze skutkiem na koniec roku szkolnego i obowiązkiem wypłaty stosownej odprawy pieniężnej (art. 20 ust. 2 – 5b), 2/ przeniesienie nauczyciela, na jego wniosek, w stan nieczynny, z zachowaniem prawa do wynagrodzenia zasadniczego oraz innych świadczeń pracowniczych, w tym dodatków socjalnych wymienionych w art. 54 ustawy i obowiązkiem pracodawcy przywrócenia nauczyciela do pracy w razie powstania możliwości podjęcia przez niego pracy w pełnym wymiarze zajęć w

tej samej szkole, na tym samym lub innym stanowisku adekwatnym do posiadanych przezeń kwalifikacji (art. 20 ust. 6 i 7) oraz – w przypadku nauczycieli mianowanych - 3/ ograniczenie (za zgodą nauczyciela) zatrudnienia w trybie określonym w art. 22 ust. 2 Karty Nauczyciela.

W dyspozycji normy prawnej zawartej w art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela wymieniono alternatywnie rodzaje decyzji, do jakich podjęcia uprawniony jest dyrektor szkoły w razie zaistnienia sytuacji opisanej hipotezą tej normy, i jest to alternatywa rozłączna, gdyż nie można jednocześnie zastosować dwóch lub wszystkich sposobów rozwiązania problemu dalszych losów stosunku pracy nauczyciela, którego z powodu reorganizacji szkoły nie można zatrudnić w pełnym wymiarze zajęć. Za słusznością tej tezy przemawia regulacja art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela. Przepis ten w zdaniu pierwszym stanowi, że wypowiedzenie jest bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie do 30 dni od doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 2, pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Z przytoczonego unormowania wynika zatem, że w razie zbiegu oświadczenia pracodawcy o rozwiązaniu łączącego strony stosunku pracy i wniosku pracownika o przeniesienie w stan nieczynny, decydując znaczenie ma wola nauczyciela, którego wniosek jest w tym przypadku wiążący dla dyrektora szkoły. W konsekwencji tego, dokonane wypowiedzenie staje się bezskuteczne, i to z mocy prawa, bez potrzeby ingerencji sądu. Przepis nie wyłącza jednak możliwości zgłoszenia przez nauczyciela wniosku o przeniesienie w stan nieczynny po wcześniejszym odwołaniu się od złożonego mu wypowiedzenia stosunku pracy. Sytuacja taka może się zdarzyć, zwłaszcza że wynikający z art. 264 § 1 k.p. termin do wystąpienia na drogę sądową ze stosownym powództwem jest znacznie krótszy od terminu do zgłoszenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Skoro jednak złożenie tej treści wniosku czyni wypowiedzenie bezskutecznym, to znaczy, że z mocy prawa zostaje unicestwiony rozwiązujący skutek oświadczenia woli pracodawcy, a stosunek pracy nauczyciela ze szkołą trwa nadal. W konsekwencji tego, odwołanie od wypowiedzenia i dochodzone w jego ramach roszczenia o uznanie wypowiedzenia za bezskuteczne lub o przywrócenie do pracy stają się bezprzedmiotowe. Niezależnie od tego, czy nauczyciel cofnie pozew czy też tego nie uczyni, postępowanie sądowe wywołane

odwołaniem od wypowiedzenia powinno zostać umorzone z mocy art. 355 § 1 k.p.c., gdyż w zaistniałej sytuacji wydanie wyroku rozstrzygającego o tego rodzaju żądaniu pozwu wywodzonego z faktu wypowiedzenia stosunku pracy staje się niedopuszczalne.

Nauczyciel przeniesiony w stan nieczynny może natomiast próbować uchylić się od skutków prawnych złożonego oświadczenia woli, powołując się na jego wady w rozumieniu art. 82 – 88 k.c. (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2014 r., I PK 219/13, niepublikowany). Może również dochodzić na drodze sądowej roszczeń z tytułu wygaśnięcia stosunku pracy w trybie art. 20 ust. 5c zdanie drugie Karty Nauczyciela (tj. z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w tymże stanie), kwestionując okoliczności, w jakich doszło do owego przeniesienia (zasadniczo tożsame z przyczynami wcześniej złożonego wypowiedzenia stosunku pracy), a więc fakt dokonywania przez pracodawcę zmian organizacyjnych implikujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmiany planu nauczania, a także dobór pracowników do zwolnienia. Roszczenia nauczyciela o przywrócenie do pracy w związku z niezasadnym lub niezgodnym z prawem wypowiedzeniem stosunku pracy dokonany z mocy art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela oraz roszczenie o przywrócenie do pracy w związku z wygaśnięciem stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela w wyniku upływu sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym, chociaż tożsame w swej treści, oparte są na innych podstawach faktycznych i prawnych. Dlatego też Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 18 września 2014 r., III PZP 3/14 stwierdził, że roszczenie o przywrócenie do pracy za niezgodne z prawem lub niezasadne wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy (art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela w związku z art. 45 k.p. i art. 91c Karty Nauczyciela) nie przekształca się bez zmiany powództwa (art. 193 k.p.c.) w roszczenie o przywrócenie do pracy z tytułu niezgodnego z prawem wygaśnięcia tego stosunku (art. 56 k.p. w związku z art. 67 k.p. w związku z art. 91c Karty Nauczyciela). Okoliczności i przyczyny niezgodnego z prawem lub niezasadnego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy, które stało się bezskuteczne wskutek złożenia przez nauczyciela pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny (art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela), mogą być poddane sądowej kontroli jako okoliczności lub przyczyny

niezgodnego z prawem wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy tylko w razie skutecznego uchylenia się od skutków prawnych wniosku o przeniesienie w stan nieczynny i terminowego zaskarżenia wygaśnięcia stosunku pracy (art. 56 § 1 k.p. w związku z art. 67 k.p. i art. 264 § 2 k.p. oraz w związku z art. 91c Karty Nauczyciela). Na odmienną podstaw prawną obydwu wspomnianych roszczeń, nawet jeśli zostały zgłoszone w jednym procesie wszczętym odwołaniem od wypowiedzenia, które stało się następnie bezskuteczne w wyniku przeniesienia nauczyciela w stan spoczynku, zwracano uwagę już we wcześniejszym orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyroki z dnia 20 czerwca 2001 r., I PKN 476/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 240; z dnia 2 grudnia 2004 r., III PK 54/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 192; z dnia 12 grudnia 2011 r., I PK 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 261; z dnia 18 marca 2014 r., II PK 177/13, LEX nr 1455231).

Odnosząc powyższe rozważania do realiów niniejszej sprawy należy stwierdzić, że wobec wystąpienia pozwanej z pisemnym wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny wcześniej złożone przez dyrektora powodowej szkoły wypowiedzenie łączącego strony stosunku pracy stało się bezskuteczne, i to z mocy prawa (art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela). Przedmiotowy stosunek pracy trwał nadal, tyle że w związku z przeniesieniem nauczyciela w stan nieczynny realizacja tego stosunku uległa swoistemu zawieszeniu na czas określony - 6 miesięcy. Zgodnie z art. 20 ust. 6 Karty Nauczyciela, pozwanej przysługiwało w tym czasie wynagrodzenie składające się tylko z jednego spośród wymienionych w art. 30 ust. 1 Karty Nauczyciela elementów, tj. wynagrodzenia zasadniczego, a nadto dodatki socjalne, o jakich mowa w art. 54 Karty Nauczyciela. Pozostając w stosunku pracy, nauczyciel w stanie nieczynnym nabywa również prawo do urlopu wypoczynkowego na podstawie art. 65 Karty Nauczyciela, którego jednak w tym okresie nie można udzielić mu w naturze (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 1984 r., I PR 4/84, OSNC 1985 nr 1, poz. 16). Stosownie do art. 66 Karty Nauczyciela, w razie niewykorzystania urlopu wypoczynkowego z powodu wygaśnięcia stosunku pracy, nauczycielowi przysługuje więc ekwiwalent pieniężny proporcjonalny do okresu zatrudnienia w szkole w danym roku (uchwały Sądu Najwyższego z dnia 24 października 1997 r., III ZP 36/97, OSNP 1998 nr 6, poz. 176 i z dnia 10 maja 2006 r., III PZP 3/06, LEX nr 180655).

Konkludując wypada stwierdzić, że wypłacone pozwanej wynagrodzenie za okres pozostawania w stanie nieczynnym oraz ekwiwalent za niewykorzystany urlop wypoczynkowy nie były świadczeniami nienależnymi w rozumieniu tej części hipotezy normy art. 410 § 2 k.c., która traktuje o świadczeniu spełnionym przez dłużnika mimo braku zobowiązania. Obowiązek pracodawcy realizacji spornych świadczeń wynikał bowiem z trwającego między stronami stosunku pracy i powołanych przepisów Karty Nauczyciela przyznających nauczycielowi w stanie nieczynnym prawo do tych należności.

Podstawa wypłaty przedmiotowego wynagrodzenia i ekwiwalentu urlopowego nie odpadła też po spełnieniu tych świadczeń, na skutek prawomocnego wyroku sądowego przywracającego pozwaną do pracy w powodowej szkole. Postępowanie sądowe toczące się z odwołania pozwanej od złożonego jej wypowiedzenia stosunku pracy oraz zapadłe w tym procesie rozstrzygnięcia nie podlegają kontroli w niniejszej sprawie. Niezależnie od tego, jakich przekształceń powództwa dokonano w tymże procesie oraz jakimi okolicznościami faktycznymi i względami prawnymi kierował się Sąd Okręgowy orzekając o przywróceniu pozwanej do pracy u powoda, restytucja łączącego strony stosunku pracy nie mogła nastąpić przed ustaniem tego stosunku. Dopóki trwał stosunek pracy, nie było podstaw do wydania wyroku przywracającego pracownika do pracy. Z uwagi na bezskuteczność dokonanego przez pracodawcę wypowiedzenia, przedmiotowy stosunek pracy wygasł zaś dopiero w wyniku upływu sześciomiesięcznego okresu pozostawania pozwanej w stanie nieczynnym. Wspominany wyrok przywracający pozwaną do pracy w powodowej szkole nie skrócił czasu trwania łączącego strony stosunku pracy i nie pozbawił pozwanej statusu nauczyciela w stanie nieczynnym. Tym samym nie odpadła podstawa faktyczna i prawna wypłaty spornych świadczeń, a same świadczenia nie stały się nienależne w rozumieniu art. 410 § 2 k.c. Nie istniał zatem obowiązek ich zwrotu z mocy art. 405 k.c. W konsekwencji tego, bezprzedmiotowe stały się dywagacje na temat spełnienia negatywnych przesłanek uwzględnienia żądania pozwu, o jakich mowa w art. 409 i art. 411 k.c.

Podzielając kasacyjną podstawę naruszenia prawa materialnego przy ferowaniu zaskarżonego wyroku, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.